

Kortuddannede i Danmark og Sverige klarer sig fysisk bedre senere i livet end langtuddannede amerikanere

VIDENSOVERBLIK

JULI 2026

 EKSTERNT BEDØMT

Kortuddannede i Danmark og Sverige over 50 år har en lavere risiko for fysisk funktionsnedsættelse i hverdagen end langtuddannede amerikanere. Men selvom Danmark og Sverige klarer sig bedre end USA, adskiller de sig samlet set ikke fra de øvrige europæiske lande.

Forskningsrapport skrevet af Julia Callaway, adjunkt, Syddansk Universitet, Octavio Bramajo, post.doc., University of Zurich og Cosmo Strozza, adjunkt, Syddansk Universitet

Hovedkonklusioner

- Kortuddannede har højere risiko for at opleve nedsat fysisk funktionsevne senere i livet end langtuddannede.
- Kortuddannede i Danmark og Sverige, der er over 50 år, har en lavere sandsynlighed for at udvikle fysisk funktionsnedsættelse end langtuddannede i USA.
- Danmark og Sverige lande adskiller sig ikke markant fra resten af Europa, når det gælder fysisk funktionsevne.
- I de fleste europæiske regioner har kortuddannede en højere sandsynlighed for at opleve fysisk funktionsnedsættelse end langtuddannede, men størrelsen af forskellen varierer mellem regionerne.

Baggrund

Forskningsprojektet fra Syddansk Universitet har fulgt 68.719 personer over 50 år uden fysisk funktionsnedsættelse over en periode på 10 år og undersøgt, om de senere udviklede fysiske begrænsninger i forhold til basale dagligdagsaktiviteter (ADL – activities of daily living), såsom at tage bad, spise eller tage tøj på, samt mere komplekse dagligdagsaktiviteter (IADL – instrumental activities of daily living), som at håndtere sin egen økonomi, lave mad og tage medicin korrekt. Data kommer fra omfattende spørgeskemaundersøgelser, hvor de samme personer er blevet fulgt over tid i USA og Europa. Deltagerne havde ingen nedsat funktionsevne ved undersøgelsens start.

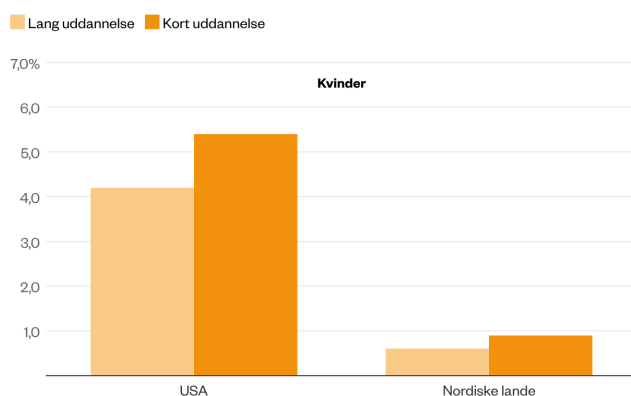
Forskerne tager højde for forskelle i blandt andet alder og helbred, så resultaterne viser sammenhængen mellem uddannelse og funktionsnedsættelse uafhængigt af disse faktorer.

Projektet har fulgt personer på tværs af fem regioner: USA, Norden (Danmark og Sverige), Vesteuropa (Østrig, Belgien, Tyskland, Luxembourg, Holland og Schweiz), Sydeuropa (Frankrig, Italien og Spanien) samt Østeuropa (Tjekkiet, Estland og Slovenien).

Langtuddannede amerikanere har dårligere udsigter end kortuddannede i Danmark og Sverige

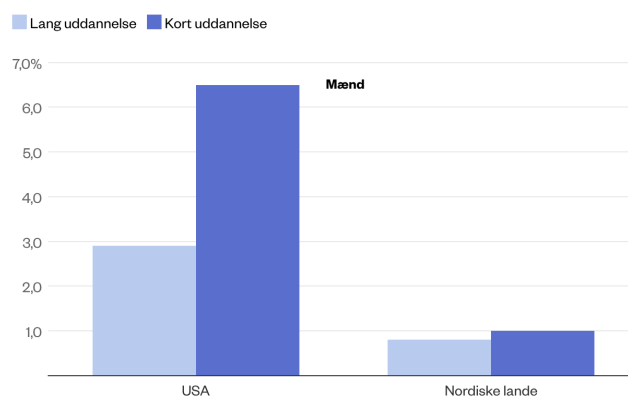
Når forskningsprojektet retter blikket mod langtuddannede personer over 50 år i USA og deres sandsynlighed for at udvikle fysiske begrænsninger i forhold til komplekse dagligdagsaktiviteter, kan forskerne se, at langtuddannede kvinder har 4,2 procents sandsynlighed for at opleve funktionsnedsættelse i forbindelse med komplekse aktiviteter i hverdagen (IADL), mens langtuddannede mænd har 2,9 procents sandsynlighed.

Sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål blandt kort- og langtuddannede kvinder i Norden og USA (Figur 1A)

Figur 1A: Viser sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål (IADL) blandt kvinder efter

Sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål blandt kort- og langtuddannede mænd i Norden og USA (Figur 1B)

Figur 1B: Viser sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål (IADL) blandt mænd efter

uddannelsesniveau i Norden (Sverige og Danmark) og USA.

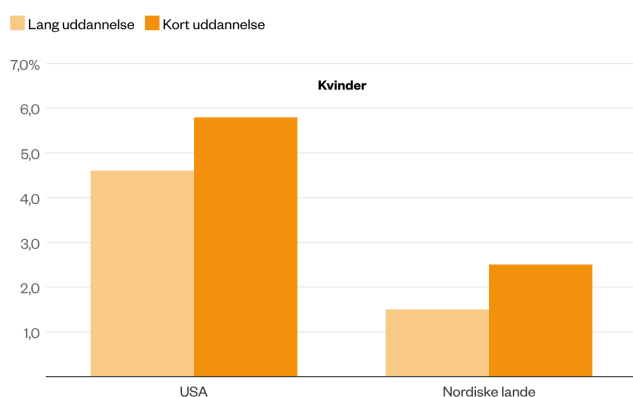
uddannelsesniveau i Norden (Sverige og Danmark) og USA

Når forskerne til sammenligning ser på kortuddannede over 50 år i Danmark og Sverige, har kortuddannede kvinder derimod 0,9 procents sandsynlighed, mens kortuddannede mænd har 1 procents sandsynlighed for at opleve funktionsnedsættelse i forbindelse med komplekse gøremål i hverdagen.

Det betyder, at langtuddannede amerikanske kvinder har cirka fem gange så høj sandsynlighed for funktionsnedsættelse i forbindelse med komplekse aktiviteter i hverdagen som kortuddannede kvinder i Danmark og Sverige, mens forskellen for mænd er næsten tre gange så høj.

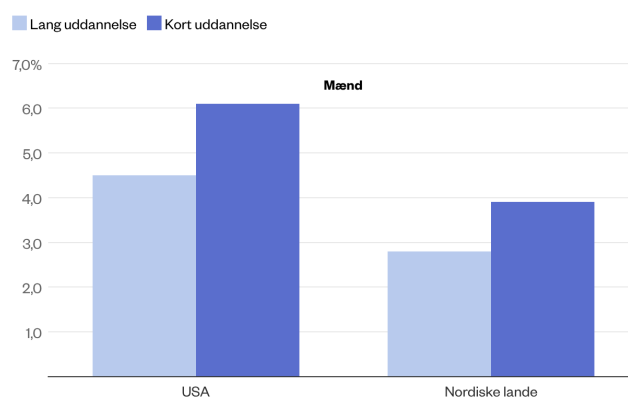
Det samme gør sig gældende, når forskerne ser på mere simple gøremål i hverdagen (ADL).

Sandsynlighed for funktionsnedsættelse i simple daglige gøremål blandt kort- og langtuddannede kvinder i Norden og USA (Figur 2A)

Figur 2A: Viser sandsynlighed for funktionsnedsættelse i simple daglige gøremål (ADL) blandt kvinder efter uddannelsesniveau i Norden (Sverige og Danmark) og USA

Sandsynlighed for funktionsnedsættelse i simple daglige gøremål blandt kort- og langtuddannede mænd i Norden og USA (Figur 2B)

Figur 2B: Viser sandsynlighed for funktionsnedsættelse i simple daglige gøremål (ADL) blandt mænd efter uddannelsesniveau i Norden (Sverige og Danmark) og USA

Det betyder, at langt uddannede amerikanske kvinder har næsten dobbelt så høj sandsynlighed for funktionsnedsættelse i simple daglige gøremål som kortuddannede kvinder i Danmark og Sverige.

Ingen klar nordisk fordel

Selvom mænd og kvinder i Danmark og Sverige har en lavere sandsynlighed for at opleve nedsat fysisk funktionsevne efter 50-årsalderen sammenlignet med jævnaldrende i USA, klarer Danmark og Sverige sig ikke bedre

end andre regioner i Europa, selvom Danmark og Sverige har velfærdsstater med fri adgang til sundhedsydelser.

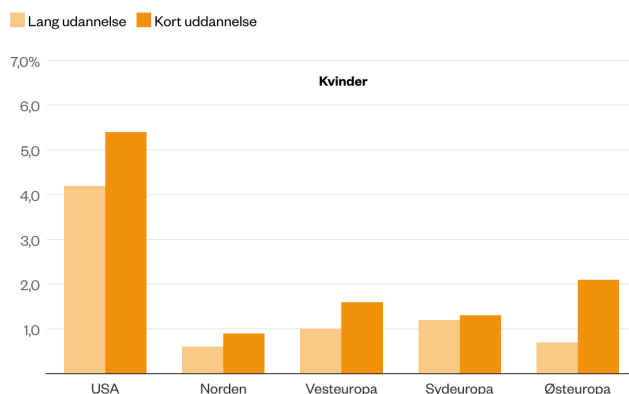
Ser man f.eks. på langtuddannede kvinder i Danmark og Sverige, har de 0,6 procents sandsynlighed for at opleve funktionsnedsættelse i komplekse gøremål i hverdagen (IADL), mens langtuddannede kvinder i Vesteuropa har 1 procents sandsynlighed. I Sydeuropa er sandsynligheden 1,2 procent, og i Østeuropa er den 0,7 procent.

Lignende forskelle gør sig gældende, når forskerne sammenligner langtuddannede mænd i Danmark og Sverige med langtuddannede mænd i andre dele af Europa, og når de sammenligner kortuddannede kvinder i Danmark og Sverige med kortuddannede kvinder i resten af Europa.

Ifølge forskningsrapporten er forskellene statistisk så små, at man reelt ikke kan konkludere, at der er forskel mellem regionerne.

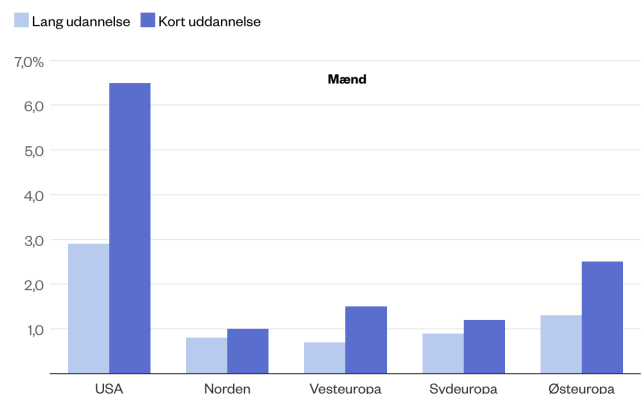
Der er altså ikke en klar nordisk fordel, hvor uligheden er markant mindre i Danmark og Sverige.

Sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål blandt kort- og langtuddannede kvinder i fem regioner (Figur 3A)

Figur 3A: Viser sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål (IADL) blandt kvinder efter uddannelsesniveau på tværs af fem regioner.

Sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål blandt kort- og langtuddannede mænd i fem regioner (Figur 3B)

Figur 3B: Viser sandsynlighed for funktionsnedsættelse i komplekse daglige gøremål (IADL) blandt mænd efter uddannelsesniveau på tværs af fem regioner.

Store regionale forskelle på sandsynligheden for nedsat fysisk funktionsevne i Europa

Efter at have sammenlignet lavt og højtuddannede på tværs af regioner zoomer forskningsrapporten ind på de enkelte regioner, for at se, hvor store forskelle, der er på højtuddannede og kortuddannede, når det kommer til nedsat funktionsevne.

Her er det især kortuddannede kvinder i Østeuropa, der stikker ud. De har nemlig tre gange højere sandsynlighed for at opleve fysisk funktionsnedsættelse i forbindelse med komplekse gøremål i hverdagen sammenlignet med højt

uddannede i kvinder i østeuropa, mens lavtuddannede mænd har dobbelt så høj sandsynlighed for at udvikle funktionsnedsættelse, der påvirker mere komplekse gøremål i hverdagen.

Et lignende billede tegner der sig i USA. De kort uddannede amerikanske mænd har nemlig dobbelt så stor en sandsynlighed for at opleve fysisk funktionsnedsættelse i forbindelse med komplekse gøremål i hverdagen sammenlignet med højt uddannede mænd i USA.

I Sydeuropa er forskellene markant mindre. Lavtuddannede kvinder har kun en svagt højere risiko for funktionsnedsættelse i forhold til højt uddannede kvinder mens forskellen blandt mænd er lidt større – men stadig relativt begrænset.

Vidensoverblik fra ROCKWOOL Fonden

Vidensoverblik fra ROCKWOOL Fonden (ISSN 1396-1217) udgives for at informere offentligheden om resultaterne af den løbende forskning.

Vidensoverblikket er ikke ophavsretligt beskyttet og må frit citeres eller kopieres med fornøden kildeangivelse.

Du kan se andre udgivelser på:

<https://www.rockwoolfonden.dk/udgivelser>